

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת מטות מסעי תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון תתס"ט

סעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויזן - לאק שעלדריק

פרעה ע"כ. ומדה זו היה בדוד המלך, שאמר עליו הכתוב (שמואל א יז-יד) ודוד הוא הקטן, ודרשו חז"ל (מגילה יא.) הוא בקטנותו מתחלתו עד סופו, וכשם שבקטנותו הקטין את עצמו אצל מי שגדול ממנו בתורה, כך במלכותו הקטין את עצמו אצל מי שגדול ממנו בחכמה ע"ש. ודד לא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, וקראו אלופי ומיודעי (אבות ו-ג).

והנה מצוה זו של דביקות בתלמידי חכמים הוא מצוה תל"ד במנין המצוות (כמבואר בספר החינוך), ונתן דוד שבח והודאה לה' על שזכה להתעצם במצוה זו. ואמר ארוממך ה' כי דליתנ"י, שנתעצם בי מצוה תל"ד, לקיים ובו תדבק, הדבק בחכמים ובתלמידיהם, ובשביל זה לא שמחת אויבי לי, וכמו שאמרו (מועד קטן טז:) שעבור שהיה מעדן עצמו כתולעת, [מתקשר ונכפף ומקטין עצמו כתולעת, כדי ללמוד תורה בפני גדול הימנו, הכותב] זכה לנצח אויביו, שהיה זורק חץ ומפיל שמונה מאות חלל בפעם אחת ע"ש.

והנה בני גד ובני ראובן היו כל כך דבוקים במשה רבינו, עד כי גם במותו רצו להיות עמו יחד, ובחיייהם ובמותם לא נפרדו. והיינו שקדושת משה רבינו היה כל כך עצום, שתתפשט על כל סביבות מקום קברו, ויזכו ליהנות מאורו. וכתוב בבעל הטורים (שם) דבברכתו של גד תמצא כל האל"ף ב"ת, לפי שמשה רבינו ע"ה קבור בחלקו, שקיים כל התורה כולה מאל"ף עד תי"ו ע"כ. ויש להוסיף כי זהו מילתא דפשיטא שמשה קיים כל התורה, אלא הכוונה גם על שבט גד, על ידי שהתדבקו ביחד עם משה, כי שם חלקת

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד וגו' (לב-א). הנה פשטות הדברים נראה, כי עבור שהיה להם מקנה רב והארץ ההוא מקום מקנה, על כן בחרו לקבל שם נחלתם. אמנם מצינו במשה רבינו כאשר בירך את שבט גד אמר, ברוך מרחיב גד וגו', וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון, ויתא ראשי עם וגו' (דברים לג-ב). ופירש רש"י וירא ראשית לו, ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהיא ראשית כבוש הארץ, כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק, והוא משה (סוטה יג:) ע"כ. ומבואר מזה כי משה רבינו השיג עומק כוונתם במה שרצו ליקח ארץ סיחון ועוג, כי שם תהא קבורת משה. - וראיתי לפרש דלכן התיבות ומקנהו רב מופסקת ביניהם בסימן של פסק, לרמוז שיש כאן שני טעמים, הראשון בגלל ה'מקנה', והשנית בגלל 'רב', הוא משה רבינו, שרצו בני גד וראובן לגור במחיצתו ע"כ.

ונראה בהקדם לבאר מה שאמר דוד המלך ע"ה, ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי (תהלים לב). ויש לומר הכוונה, דהנה מצות עשה מן התורה, לאהבה את ה' אלקיכם, ללכת בכל דרכיו, ולדבקה בו (דברים יא-כב). וברש"י אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא, אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו ע"כ. ומצוה זו הוא כלל גדול בתורה, שרואה תמיד התנהגותו של החכם, ומשתדל לילך בדרכיו, והנכנס לחנות של בושם אפילו לא לקח עמו כלום, קולט ומתבשם מהריח הטוב ההוא. ואמרו (ברכות ח.) לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים, לא נשא שלמה את בת

מחוקק ספון, על כן גם הם בעצמם זכו למדריגה זו לקיים כל התורה כולה, ובברכתם יש כל אותיות התורה.

ועוד גם זאת, דמבואר במדרש (דב"ר ב-ט) ויתא ראשי עם, דקאי על תחיית המתים, ואמרו, כשיעמוד משה כל מתי מדבר באים בזכותך ואת בא בראשם, שנאמר ויתא ראשי עם ע"כ. ומגודל דביקותם של בני גד במשה רבם, רצו לזכות להיות עמו שנית תיכף ברגע שיקום משה לתחיה. וזהו ההמשך וירא ראשית לו, לכן בחרו בארץ סיחון ועוג ראשית כיבוש הארץ, כי שם חלקת מחוקק ספון, שמשה נקבר שם, ויתא ראשי עם, בתחיית המתים הוא יבוא בראש, ועל כן רצו להיות אז במחיצתו תיכף כאשר יקום.

והרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע פירש הכתוב, ומקנה רב, (מקנה מלשון קנין, ורב מלשון עשה לך רב), קנין היה להם לרבם, עצום מאד, במדה עצומה מאד, שהיו דבוקים מאד במשה רבינו, ולכך שאפו להשתקע בארץ שבה נשאר רבם ע"כ.

והטעם שהיו הם דייקא מיוחדים במדה זו, כי בני גד ובני ראובן היו שכנים יחד בדגל מחנה ראובן (במדבר ב-יד), ובשבט ראובן היה דתן ואבירם וחבורתם שהיו מהמחוצפים היותר גדולים נגד משה, ובסופו פצתה האדמה את פיה ובלעם אותם ואת כל אשר להם (שם ז-ל), וראו גודל העונש של החולק על החכמים, ועשה דבר זה רושם עז על שאר בני שבטם. וגם על שכניהם, שבט גד הסמוכים להם, ומאז נתדבקו אל משה, עד שלתשובת המשקל לא רצו להפרד ממנו גם במותו. [ושבט שמעון אם כי גם הם היו באותה דגל, מכל מקום מצינו בהם שלא למדו מוסר, שהרי כארבעים שנה אחר שנענש דגלם, החציף עוד נשיא שבט שמעון למשה, באמרו בת יתרו מי התירה לך (סנהדרין פב)].

*

ויש לומר עוד בטעם שלא רצו ליכנס לארץ ישראל, כי יראים היו מקדושת הארץ, שלא יחטאו שם, שאינו דומה חוטא בפלטיין של מלך מהחוטא חוצה לה, וכמו שנאמר (ויקרא יח-כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, וברש"י משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה ע"כ. וכל זה בא להם מגודל ענותנותם

שחששו שלא יוצאין ידי חובתם למקום. ומדה זו בא להם מהקנין הגדול שהיה להם ברבם משה, שהאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (במדבר יב-ג). וזהו שאמר ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד, עצום מאד, שנעשה קנין בנפשם מדת ענותנותו של משה רבם, עצום מאד, שהתעצמו במדת הרועים שהיו מופלגים במדת ענוה, א'ברהם מ'שה ד'וד (חולין פט). ר"ת מא"ד.

*

והנה הנגינה על הכתוב, ומקנה רב היה לבני ראובן, הוא מונח רביעי גרשיים. ונראה דהנה במדרש האשימו את בני גד ובני ראובן, ואמרו (כב-ו) אתה מוצא בבני גד ובני ראובן שהיו עשירים, והיה להם מקנה גדול, וחבבו את ממונם, וישבו להם חוץ מארץ ישראל, לפיכך גלו תחלה מכל השבטים שנאמר (דברי הימים א ה-כו) ויגלם לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה. ומי גרם להם, על שהפרישו עצמם מן אחיהם בשביל קנינם. ולהלן במדרש (כב-ט) סיים, ועליהם נאמר (משלי כ-א) נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך ע"כ. ובבעל הטורים (לכ-א) בשביל ח' פעמים שהזכרו על נחלתן ליקח בראשונה, אחריתה לא תבורך, גלו ח' שנים קודם לשאר השבטים ע"כ.

ונראה שהענין שקורא אותה נחלה מבוהלת, כי מעלת ארץ ישראל נשגבה מאד, ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקיך בה (דברים יא-יב), ונתקדשה בעשר קדושות (כלים א-ו), ואוירא דארץ ישראל מחכים (בבא בתרא קנח:), ואין תורה כתורת ארץ ישראל (ב"ר טז-ז), ואמרו חז"ל (כתובות עה). אמר רבא וחד מינייהו (מבני ארץ ישראל) עדיף [פקחים וחריפים] כתרי מינן. וחד מינן [מתלמידי חכמים שבבבל] כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו, דהא רבי ירמיה דכי הוה הכא לא הוה ידע מאי קאמרי רבנן, כי סליק להתם קרי לן בבלאי טפשאי ע"כ. והוא מטעם דעיקר חשיבותה של תורה היא כשנלמדת בקדושה וטהרה, וכיון שארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, גם התורה שנלמדת שם מעלתה עצומה יותר.

והם ויתרו על כל זה עבור חביבות ממונם להרבות מקנתם, על כן כשבא זמן גלותם של ישראל הם גלו תחלה. והוא על דרך שאמרו חז"ל (ברכות סב:) כל המבזה את הבגדים לסוף אינו נהנה מהם שנאמר (מלכים א א-א) והמלך דוד זקן וגו' ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו, דכתיב (שמואל א

אחרת, עד שלא הכירוהו כלל, ולא היה זה אותו אדם שמלפני כן. וזהו ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, איש אמר על רעהו, מי הוא זה, הלא אין זה אותו אדם שמקודם, צורתו מעודנת יותר, כולו רוחנית. ויאמר משה אליהם 'הוא הלחם אשר נתן ה' לאכלה', המזון השמימי הוא אשר גרם לכך ע"כ.

והכתוב משבח את המן, ואמר (במדבר יא-ז) והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח. ודרשו חז"ל (יומא עה.)

גד, כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורים ומה שבסדקים, כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורים ומה שבסדקים וכו' ע"ש. ויש לומר כי הלומד תורה בקדושה זוכה שיתגלה לו עמקות התורה, מה שצפונה משאר בני אדם. ועל דרך שאמרו במשנה (אבות ו-א) כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו', ומגלים לו רזי תורה, ונעשה כמעין שאינו פוסק וכנהר שמתגבר ע"כ. ואמרו (ברכות לב:) בחסידים הראשונים, מאחר שזוהין תשע שעות ביום לתפלה, תורתן האיך משתמרת וכו', אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת וכו' ע"ש. ובירושלמי (שם) אמרו שתורתן מתברכת ע"ש. הרי לנו כי תורה הנלמדת בקדושה יש בה ברכה, שמתגלה לו הדברים הנסתרים שמונחים בחורים ובסדקים שיש בהתורה, מה שאין כל שאר בני אדם זוכין לראותן ולהשיגן.

וזהו שאמרו על המן, שמגיד להם לישראל מה שבחורין ובסדקים, היינו שהאוכל את המן לחם שנתקדש בקדושת השמים, מתגלה לו בזה הרזי תורה שצפונים בתוכה. ועינו כעין הבדולח, שמשפיע על עין האוכלו שיהיו מזוככים כבדולח, להאיר עיניהם בתורה. ודרשו חז"ל (שם) והוא כזרע גד לבן (שמות טז-לא), שמלבין עונותיהם של ישראל ע"ש. ויש לומר כי עסק התורה הקדושה מכפרת עון, וכמו שדרשו בספרי על הפסוק כשעירים עלי דשא (דברים לב-ב), שמכפרת כשעירי יום הכיפורים ע"ש. וכיון שהמן השפיע השגת התורה, על כן היתה לבן, מלבן עונותיהם של ישראל. - ועל זה רמזו (מכילתא בשלח יז) לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן ע"ש.

והנה בליקוטי אמרים להתניא (ח"א פרק לו) ביאר, דלכן נקראת עסק התורה בלשון קריאה, קורא בתורה (מגילה כג:), משום שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול, כאדם הקורא לחבירו שיבוא אליו ע"ש. ולכן

כד-ד) ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל אשר לשאול בלט ע"כ. וכיון שהם זוללו בנחלת הארץ על כן גלו תחלה. וזהו הרמז בהנגינה, מונח רביעי, כי אילו היו עולים בני גד ובני ראובן היו מתעלים בארבעה מדריגות, כי חד מינן כי סליק הם כתרי מינייהו, וכיון שהם היו 'מונח רביעי', שהניחו וויתרו על התעלותם לארבעה מדריגות, על כן 'גרשיים', גלו הם תחלה.

*

ולזהבין טעמם של שבטי י-ה לישיב בארץ סיחון ועוג, תחת להתעלות בתורתם בארעא בישראל, יש לומר דאיתא בתפארת יונתן בפרשתנו בטעם שהיה לבני גד ולבני ראובן מקנה רב, כי שבט גד חיבבו את המן כמו זרעם, וכמו שרימזו בזוהר הק' בהכתוב (במדבר יא-ז) והמן כזרע גד הוא, וכמו כן היו בני ראובן, מה שאין כן שאר השבטים אמרו נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו, והתאוו תאוה ויאמרי מי יאכילנו בשר (שם יא-ד), על כן שחטו בהמותיהם לאכול בשר, ולא חיבבו את המן לאוכלו בכל פעם, ורק לבני גד ולבני ראובן נשאר מקנה רב, כי לא אכלו רק המן ע"ש.

והנה המאכלים שהאדם אוכל הם משפיעים הרבה על מהותו של האדם, כי דמו ובשרו נעשים ממאכלו, והדם הוא הנפש, ולכן האוכל מאכלות אסורות, אמר הכתוב (ויקרא יא-מג) ונטמתם בם, ודרשו חז"ל (יומא לט:) שמשמטמת לבו של אדם ע"ש. ומבואר ברמ"א (יו"ד סימן פא-ז) דאף על גב דמדינא מותר להניק מן העובדת כוכבים, יש למנוע, שמגדלת טבע רע להתינוק, ומכל שכן להאכיל להתינוק ע"ש. וכמו כן האוכל לשם תאוה, נעשה דמו ובשר ממאכלי תאוה, ונעשה זה מהותו של האדם, להיות בעל תאוה.

אך לעומת זה, האוכל מאכל של מצוה, סעודת שבת ויום טוב וכו', וכמו כן המקיים בכל דרכיך דעהו (משלי ג-ו), ואוכל כדי לחזק גופו שיוכל לעבוד את ה', נעשה מאכלו מאכל של מצוה, שעובד את בוראו תמיד (ש"ע סימן רלא), ומתקדש גופו ממאכלו. ואם כן מכל שכן במדבר שירד לחם מן השמים, לחם של קדושה, לחם שמלאכי השרת אוכלין אותה, שלא היה בה שום פסולת, נתעלה נפש האוכלן במדה גדושה, שנודכך גופם בלי ערך. וכמו שפירש הרה"ק רבי מענדל מרימנוב ז"ע, ויאמרו איש אל אחיו מן הוא, כי לא ידעו מה הוא (שמות טז-טז), כי אדם מישראל שאכל את המן, לחם מן השמים, היו פניו משתנות ומקבלים צורה

לישראל 'עמו', ובמזמור שלאחריה אמר נחלה לישראל 'עבדו'. והיינו דכיון דשם סיים גם 'לכל ממלכות כנען', הרי מיירי גם מכבישת ארץ ישראל, וזה ניתן לכל ישראל 'עמו', אבל במזמור שלאחריה שסיים בסיחון ועוג, שזה ניתנה לבני גד ובני ראובן, שהם היו מיוחדים בתורתם עבור שחיבבו את המן, על כן עליהם קורא נחלה לישראל 'עבדו'.

*

והנביא מקונן, זכור ה' מה היה לנו וגו', נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנכרים (איכה ה-ב). ויש לומר על פי מה ששמעתי לפרש, כפל הלשון במזמור (תהלים קלו-כא) ונתן ארצם לנחלה וגו', נחלה לישראל עבדו וגו'. כי בהמון עם עיקר שאיפתם הוא בית והון, וזה הם קורין בתואר 'נחלה'. אבל בבעלי השגה עיקר הנחלה שלהם הוא מה שזוכין לעבוד את ה', להרבות במצות ומעשים טובים. ועל כן אמר מתחלה, ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו, שגם עצם נתינת הארץ לנחלה נחשבת לחסד ה'. ושוב הוסיף כי בבני עליה המכונים 'ישראל', נחלה לישראל 'עבדו', אצלם אין הנחלה זו נחשבת לכלום. אלא נחלתם הוא להיות עבד לה', ומה שמוסיפין במצות ומעשים טובים לעבוד את קונם, זהו נחלתם, 'ולישאל' היינו בני עליה, הנחלה שלהם היא 'עבדו'.

אמנם מעת שחרבה בית מקדשינו וגלינו מארצינו, ואנו מסתובבים בין גויי הארצות, נשתנה אצלינו המושג של 'נחלתינו', אשר בימי קדם היתה נחלה לישראל 'עבדו', שכל שאיפתינו היתה להתעלות בעבודת ה', וכעת 'נחלתנו נהפכה לזרים', שנתהפך אצלינו המושג של נחלה, ומה שאצל זרים נחשב לנחלה זה נעשה גם נחלתינו. ואמר שוב 'בתינו לנכרים', כי מלפנים היה עיקר הבית של ישראל, הבית המדרש, שם ישב כל זמניו הפנויים, שם מצא סיפוק נפשו, שבתו בבית ה' כל ימי חייו, וביתו הפרטית היתה רק לטפל, לאכילה ולשינה ולבני ביתו. אבל כעת נתהפך התואר של 'בתינו' להחשיב לבית, מה שנחשב בית אצל הנכרים, שביתו הפרטית ובית מסחרו נעשית לבית העיקר, והבית המדרש נעשה הטפל. ועל זה אנו מצפים, בנה ביתך כבתחלה וכוונן מקדשך על מכונו וכו', והשב ישראל לנויהם, בביאת בן דוד במהרה דידן.

אמרו (ברכות ח). מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה ע"ש. כי הקורא בתורה שכינה כנגדו, ויש בזה הרבה מדריגות זו למעלה מזו. ואם כן בעסק התורה יכולין לזכות למעלת ארץ ישראל בכל מקום, כי בשבחה של הארץ נאמר תמיד עיני ה' אלקיך בה (דברים יא-יב), וזה זוכה גם מי שהגיע לעומק השגת התורה. וכיון שבני גד ובני ראובן לא אכלו רק לחם מן השמים, הרי תורתם היתה בקדושה עצומה, וזכו להמשיך השכינה במקומם ביתר שאת, וממילא זכו גם שם לקדושת הארץ, ועל כן לא הרגישו תועלת בעלייתם, ובחרו יותר להשאר בעבר הירדן עם משה רבם. וזהו שאמר עליהם. ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד, שהיה להם קנין במשה רבם, היינו בתורת משה, עצום מאד, ולכן ביקשו חלקם שם, שלא יפסידו גם שם ממעלתה של ארץ ישראל.

*

ובזה היה נראה לבאר מה שאמר הכתוב (תהלים קלו-כא) ונתן ארצם לנחלה כי לעולם חסדו, נחלה לישראל עבדו כי לעולם חסדו. ולכאורה יש להבין כפל הלשון, דהיינו הך ממש, ולמה חילקם. ונראה דהנה מה שכבשו ישראל ארץ סיחון ועוג לא היתה הכוונה כדי ליישב את הארץ, שעל זה ניתנה להם ארץ שבעת עממין, אלא בהיות שסיחון ועוג לא רצו ליתן רשות לישראל לעבור לארץ ישראל דרך ארצם, על כן הוצרכו להכותם, כדי לתקן את הדרך לכניסת הארץ. ואלמלא לא היו בני גד ובני ראובן מבקשים שם נחלתם, היתה הארץ נשאר נחלת ישראל שם בלי שיתיישבו שם. אלא על ידי שביקשו הם שם מקום מקנה, על כן נתנה משה אחר כך לבני גד ובני ראובן. ולכן אחר שסיים לסיחון מלך האמורי כי לעולם חסדו, ולעוג מלך הבשן כי לעולם חסדו, נתן הודאה ונתן ארצם לנחלה, שמתחלה לא היה החשבון שיתיישבו שם ישראל, אלא על ידי שכבשוה ליכנס דרך ארצם למקומם, קבלו את הארץ לנחלה שממה. אמנם שוב ניתוסף עוד חסד, נחלה לישראל עבדו, שניתנה הארץ לבני גד ולבני ראובן.

ובזה יובן השינוי, דבמזמור הקודמת נאמר (תהלים קלה-י) שהכה גוים רבים וגו', לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען, ונתן ארצם נחלה

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יעקב שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יוסף וויינארטן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' משולם זושא רייך הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו החתן משה דוד נ"י למו"ט	מוה"ר ר' חיים ארי' רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו למול טוב	מוה"ר אברהם פנחס בערקאוויטש הי"ו לעילוי נשמת אמו מרת גינענדל ב"ר שלמה ע"ה נפטרה ז' אב תשע"ל לפ"ק - תנצ"ב.
---	---	--	--	--